

4. Жмайлова О.Г. Теоретико-методичні аспекти формування кінцевого результату діяльності підприємства. *Вісник СНАУ, серія : фінанси і кредит*. 2007. № 1-2. С. 24-25.

5. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент: Посібник для студ. вищ. навч. закладів / Г.Г. Кірейцев, Н.Г. Виговська, О.М. Петрук. Житомир, 2001. 431с.

6. Пігуль Н.Г. Управління прибутком підприємства. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. 2010. № 28. С. 125-132.

7. Кучеркова С.О. Фактори формування прибутку в сільськогосподарських підприємствах. *Економіка АПК*. 2004. № 5. С. 70-74.

8. Романова Т.В. Чинники, що впливають на збільшення прибутку підприємств України в сучасних умовах / Т.В. Романова, Є.О. Даровський // *Ефективна економіка*. 2015. № 4. С. 74-76.

УДК: 330.332

Захарова Н.Ю.,

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного, м. Мелітополь, Україна

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ДО 2030 РОКУ

Аграрний сектор відіграє ключову роль в економіці країни. Він забезпечує близько 9% ВВП (рис. 1), 18% зайнятості суб'єктів господарювання та 6% податкових надходжень. Обсяг експорту сільськогосподарської та продовольчої продукції виріс у 2019 році до 22,2 млрд дол. США, що на 19% більше ніж у попередньому, а його частка збільшилася до 40% [1]. Не дивлячись на ризикованість галузі, внаслідок прямої залежності від природно-кліматичних умов, в умовах економічної рецесії падіння аграрного сектору є набагато меншим, ніж інших секторів економіки.

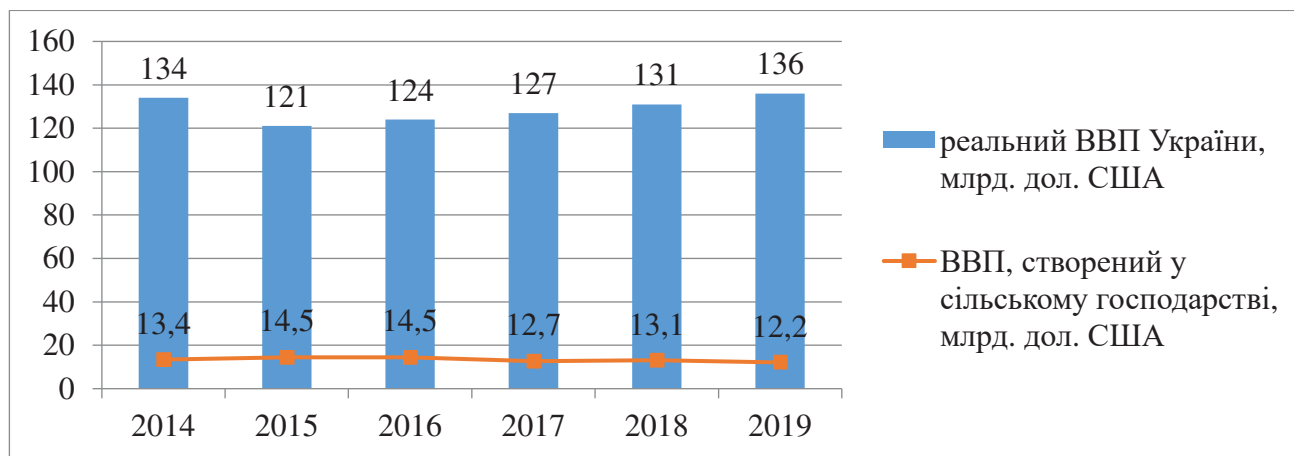

Рис. 1. Динаміка реального ВВП України в цілому та створеного у сільському господарстві

На сьогодні галузь стикнулася з нестачею фінансових ресурсів. По-перше, це безумовно впливає на можливості використання новітніх технологій. Малі та середні сільськогосподарські товаровиробники застосовують незначний спектр технологій у процесі виробництва, тоді як агрохолдинги, які мають ширші можливості до фінансового забезпечення, використовують їх значно більше. За розрахунками, повне впровадження технологій розумного землеробства поєднується з оптимізацією витрат (близько 10-20%) та збільшенням врожайності (приблизно 15-35%). Це ставить у нерівні умови товаровиробників галузі. По-друге, не дивлячись на прибуткову діяльність аграрного сектору, сільськогосподарським підприємствам не вистачає власних ресурсів для оновлення основних засобів. Частково це пов'язано зі специфікою діяльності, коли підприємству одночасно потрібно вкласти певний обсяг ресурсів у поточну діяльність, а результат буде отриманий через декілька місяців. Отже, виникає потреба пошуку джерел фінансування, серед яких значна частка припадає на банківські кредити. Обсяг кредитування сільських, лісових та рибних господарств за 7 місяців 2020 року вже перевищив показник 2019 року на 4,7%. Частка сільського господарства в обсязі кредитного портфеля банків знаходиться в діапазоні 6–9%. Крім того, кредитування комерційними банками є однією з нечисленних можливостей залучення коштів для малого бізнесу. Однак,

банківське кредитування є дорогим для позичальників, оскільки земля не є активом через довготривалу дію мораторію, а коефіцієнт покриття становить близько 5%.

Важливим джерелом фінансування аграріїв є дієва державна підтримка. У 2021 році на держану підтримку розвитку сільського господарства заплановано 4,5 млрд. грн., з них на п'ять основних напрямів припадає 4 млрд грн. Серед цих основних програм, як і у 2020 році, виділено такі: часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва; фінансова підтримка заходів в АПК шляхом здешевлення кредитів; фінансова підтримка розвитку, садівництва, виноградарства та хмелярства; фінансова підтримка розвитку фермерських господарств; державна підтримка розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції. Крім основних програм підтримки, передбачається низка нових програм з бюджетом у 500 млн. грн: державна підтримка страхування сільськогосподарської продукції / компенсація втрат посівів на Одещині; підтримка розвитку органічного виробництва; державна підтримка розвитку картоплярства; державна підтримка зрошення [2]. Слід відзначити, що ця підтримка залишається значно меншою ніж 2% ВВП, створеного у аграрній галузі. Для порівняння цей показник у Франції становить 24%, Німеччині – 22%, Польщі – 40%.

Інвестиції у сільське господарство останні роки також не виправдовують очікувань сільськогосподарських товаровиробників. Так, загалом капітальні інвестиції у сільське господарство в 2019 році становили 55,3 млрд. грн., що на 15% менше порівняно із попереднім роком. При цьому відбувається зменшення їх питомої ваги у загальній сумі інвестицій в економіку країни до 9,4% у 2019 році. Значно скоротилися і прямі іноземні інвестиції в галузь, що обумовлено погіршенням стану світової економіки внаслідок пандемії.

Подальший поступ сільського господарства в контексті розвитку економіки в цілому можливий лише на основі детально обґрунтованої стратегії. Кабінетом міністрів України була розроблена Національна економічна стратегія

на період до 2030 року, що виділяє 6 ключових аспектів, за якими сформовано стратегічну мету розвитку сільського господарства [3]:

1. Забезпечити стимулюючу та дорадчу державну політику:

- залучити ПІІ у розмірі 25 млрд дол. США за 10 років;
- найняти 21 торговельного аташе;
- найняти 1000 аграрних радників у громадах.

2. Забезпечити гравців ринку якісною наскрізною інфраструктурою (земля, зрошувальні системи, фінанси, освіта та наука, транспорт, потужності зберігання):

- забезпечити кадастровий облік не менше ніж 90% сільськогосподарських земель та водних ресурсів;
- забезпечити додатково 1 млн га земель зрошувальними / іригаційними системами;
- збільшити площу земель з органічним статусом до не менш ніж 3% від загальної площі сільськогосподарських угідь.

3. Створити умови для виробників щодо можливості забезпечувати себе доступними матеріально-технічними ресурсами:

- створити умови для відкриття не менш ніж 10 R&D центрів;
- залучити не менш ніж 100 млн дол. США в agtech стартапами;
- збільшити частку насіння вітчизняного виробництва до 70% пропозиції на ринку;
- збільшити обсяг виробництва вітчизняної сільськогосподарської техніки, що задовольняє 30% пропозиції;
- досягти 30% зростання врожайності на га;
- досягти імплементації smart farming на 30% площ.

4. Збалансувати виробництво високо- та низькомаржинальних продуктів для збільшення прибутковості сектору:

- збільшити продуктивність сільського господарства в 2 рази, досягнувши показника 100 тис дол. США на 1-го зайнятого;
- зменшити частку виробництва сировини до 50% у ВВП;

- досягти показника штучного виробництва м'яса у розмірі 5% від виробництва м'яса.

5. Посприяти розвитку та повноцінному забезпеченню середовища для функціонування переробки:

- збільшити частку переробленої продукції в агросекторі з 21% до 50%;
- збільшити кількість нових агропромислових кластерів до 12;
- збільшити кількість вертикально інтегрованих кооперативних кластерів до 60.

6. Оптимізувати екосистему збуту продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках:

- збільшити обсяги експорту агропродукції до 45 млрд дол. США до 2030 року;
- досягти показника експортної виручки на га значенням 1500 дол. США/га;
- збільшити експорт органічної продукції до 1 млрд дол. США;
- збільшити експорт технологічно інтенсивних сервісів до 1 млрд дол. США;
- скоротити час на логістику в 2 рази до 2025 року.

Ключовим аспектом подальшого розвитку сільського господарства і важливим напрямом державної політики при реалізації стратегії є регулювання ринку земель, який буде офіційно запущений з 1 липня 2021 року. Очікується, що за прийнятою моделлю розвитку ринку землі ціна зросте протягом 10 років до 2354 дол. США за 1 га. За оцінками експертів аграрний сектор України після відкриття ринку землі спроможний залучити до 10 млрд дол. США впродовж наступних 10 років та додатково збільшити приріст ВВП щороку на 0,9-2%.

Реалізація стратегії зрошення та іригації здатна збільшити площу поливів на 1,2 млн га та залучити додаткові інвестиції в розмірі 4 млрд дол. США, адаптувавши сільське господарство до кліматичних змін.

Створення умов для збільшення переробки української продукції та більш активне впровадження цифрових технологій в аграрному секторі здатні

підвищити продуктивність на 1-го зайнятого у 6 разів, за оцінками УІМ та Latifundist [3].

Значна увага у стратегії присвячена необхідності збалансування структури сільськогосподарського виробництва. За оцінками додана вартість на працівника в Україні є значно нижчою за країни – лідери в аграрному виробництві (на 91% нижче, ніж у Франції, та на 67%, ніж у Туреччині) через кардинально інший розподіл рослинництва та тваринництва у секторі. У виробництві України рослинництво займає 83%, а тваринництво – 17%. Структура ж інших країн є більш збалансованою, де розподіл становить орієнтовно 50/50%. При цьому спостерігається виробництво низькомаржинальних культур (зернові – 46% та промислові – 32%), тоді як саме високомаржинальні культури є більш прибутковими, хоча і мають довший період окупності.

Для України характерним є збут сировинної продукції рослинництва та тваринництва на світові ринки, в той самий час ланка переробки займає найнижчу частку в секторі. Така частка необробленої продукції, що йде на експорт, є найбільшою у структурі загальної пропозиції: ячмінь – 46%, кукурудза – 84%, пшениця – 54%. Зважаючи на те, що перероблена продукція має вищу додану вартість при виконанні стандартів якості, український сектор переробки має значний потенціал для розвитку, оскільки з переходом на кожний наступний етап переробки додана вартість збільшується. Таким чином, подовження ланцюга створення доданої вартості забезпечить більшу прибутковість аграрного сектору економіки [3].

Поточними бар'єрами розвитку аграрного сектору економіки можна визнати: малоефективну державну політику, деградацію якості земельних ресурсів, імпортозалежне постачання, значний фокус на продукції рослинництва, сировинна орієнтація експорту продукції.

Серед напрямів розвитку сільського господарства у стратегії виділені: стимулювання розвитку сільськогосподарських кооперативів, розвиток сільськогосподарських кластерів, підтримка фермерського господарств, підтримка органічного виробництва, гармонізація поточного законодавства,

детінізація секторів агросектору, егулювання ринку землі, систематизація даних, покращення ефективності регулювання та реалізації політики.

Список використаних джерел

1. Zakharova Natalia. State and prospects of export development of agricultural sector of the economy of Ukraine // Prospects for the development of modern science and practice. Abstracts of XVI international scientific and practical conference. Graz, Austria 2020. Pp. 131-133. URL: <http://isg-konf.com>.

2. Інформаційно-аналітичний портал АПК України. URL: <https://agro.me.gov.ua>.

УДК 658.51

*Клімова А.О.,
здобувачка 31 ФБ групи,
Захарова Н.Ю.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного, м. Мелітополь, Україна*

LEAN PRODUCTION ЯК ЕФЕКТИВНА КОНЦЕПЦІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Останнім часом все більша кількість підприємств в усьому світі впроваджує концепцію ощадливого виробництва.

Бережливе виробництво (Lean production / Lean manufacturing) - це ефективна концепція менеджменту, суть якої полягає в оптимізації бізнес-процесів за рахунок максимальної орієнтації на інтереси і потреби клієнта (ринку) і врахуванні такого фактору як мотивація кожного працівника. Впровадження методології бережливого виробництва в ідеалі дозволяє вирішити цілий ряд основних проблем, з якими стикається більшість підприємств: